

Bisdom Breda

Bezoekadres
Veemarktstraat 48
4811 ZH Breda

Postadres
Postbus 90.189
4800 RN Breda
T 076 - 522 34 44
F 076 - 521 62 44

www.bisdombreda.nl

Email: bisschop@bisdombreda.nl
Kenmerk: 21/22/2017
Betreft: pastorale brief

Breda, 23 februari 2017

Wordt andere mensen, met een nieuwe visie (Rom 12,2)

Zaterdag, 28 januari 2017, was het vijf jaar, dat ik bisschop mag zijn van het bisdom Breda. Op die datum in 2012 vond in de H. Antoniuskathedraal de plechtigheid plaats van –zoals dat in kerkelijke termen heet– de in bezitname van de zetel. Inmiddels zijn er vijf jaren voorbij gegaan en ben ik thuis geraakt in dit bisdom waar ik geboren en opgegroeid ben, maar dat een andere geschiedenis heeft dan het bisdom Roermond, waar ik door wijding 27 jaar deel van uitmaakte, en het bisdom 's-Hertogenbosch, waar ik bijna anderhalf jaar bij hoorde. Het wordt tijd voor een terugblik en een blik vooruit. De reden voor deze terug- en vooruitblik is niet louter de verstreken tijd. De situatie van het bisdom, en van alle bisdommen in Nederland, is er een van grote veranderingen en er is behoefte aan een visie om zich te oriënteren op de toekomst.

Het is mogelijk allerlei veranderingen gedetailleerd in kaart te brengen. Er tekent zich dan een dynamiek af van krimp: in actieve deelname aan liturgie en sacramenten, in catechese, in beschikbaarheid van priesters, diakens en pastorale werkers, in betaalbaarheid van kerkgebouwen. Cijfers zijn hard, maar als ze exclusieve aandacht krijgen, kunnen ze ook misleiden; ze moeten steeds geïnterpreteerd worden. Het leven is niet alleen in cijfers te vangen. Als gelovige mensen weten we dat er een andere dimensie is, die ondanks alle marketingstrategieën niet of nauwelijks meetbaar is: het leven dat zich afspeelt aan de binnenkant. Onze Kerk draait nu eenmaal niet om een bepaalde organisatie maar om een levende persoon, Jezus Christus. Wanneer er zoveel en zo ingrijpend verandert, komt het aan op het fundament, op onze binnenkant van waaruit we leven, op onze verhouding tot Hem: dat bepaalt hoe we omgaan met elkaar en hoe we de toekomst in gaan. Bij alle veranderende situaties is de echte ontmoeting met Hem het belangrijkste: dat maakt ons –in de woorden van de H. Paulus– tot *andere mensen, met een nieuwe visie* (Rom 12,2).

“Duizend gezichten” – het ene gezicht

In 2012 liep het vijfjarige diocesane project “In de duizend gezichten van Uw volk” ten einde. Van 2007 tot 2012 en ook nog daarna is op initiatief van mgr. Muskens ingezet op samenwerking, dat wil zeggen: op de gezamenlijke inspanning om met elkaar te komen tot nieuwe parochies en samenwerkingsverbanden. Het heeft een grote verandering in gang gezet: van 104 parochies in 2007 naar 34 parochies in 2017. De cijfermatige krimp heeft alle parochies geraakt en ook het bisdom onderging in 2013 een herstructurering. Overal gold: met minder mensen en middelen werken en keuzes maken over wat wel en wat niet meer gedaan kan worden. Bij het *ad limina* bezoek van de bisschoppen aan Rome in december 2013 kwam dat goed aan het licht. Keuzes maken blijkt heel moeilijk te zijn. Vaak proberen we nog steeds alles te doen. We hebben wel aanvaard dat we leven in een tijdvak van grote (getalsmatige) veranderingen, maar misschien hebben we nog niet aanvaard dat we leven in een verandering van tijdvak en zien we nog onvoldoende wat nodig is om die omslag te maken. Schaalvergroting is een logische ontwikkeling maar is slechts één stap en betekent niet automatisch schaalverfijning en een vitale parochie. Daarvoor is het nodig opnieuw te oriënteren op het ene gezicht van Wie geldt: *wie Mij ziet, ziet de Vader* (Joh 14,9).

Geloof voorop

Bij alle meetbare verandering aan de buitenkant werd de binnenkant niet vergeten: onder mgr. Van den Hende is er steeds gewerkt “met het geloof voorop”. Dat geloof is in 2012 in het centrum van de aandacht gesteld door het *motu proprio* “Porta Fidei” van paus Benedictus XVI waarmee een “Jaar van het Geloof” werd uitgeroepen. Het begon op de vijftigste verjaardag van de opening van het Tweede Vaticaanse Concilie en had tot doel nieuwe wegen te vinden voor de overdracht van het christelijk geloof. Voor ons bisdom was het aanleiding voor een bijeenkomst op 11 oktober 2012 met pastorale teams en met parochiebesturen. Op die bijeenkomst heb ik geprobeerd mijn droom onder woorden te brengen om niet gevangen te zitten in cijfers, die ook toen bekend waren, en ik heb gezegd: “Ik ga het Bisdom Breda niet redden, u ook niet; ik kan mezelf niet eens redden, en u ook niet. De Blijde Boodschap is dat we een Redder hebben: Christus. Als ik een droom heb, dan is het dat Gods droom voor ons werkelijkheid wordt.”

Gods droom verwerkelijken begint met elkaar regelmatig ontmoeten rond Christus. Dat zit in de genen van de Kerk: zo is onze Kerk begonnen en zo leeft ze nu nog. Het Bisdom Breda kent o.a. de traditie van de VPV-dagen (Voortgezette Pastorale Vorming bedoeld voor pastorale beroepskrachten). Tijdens de VPV-dagen van 2013 klonk het heel duidelijk: geloof kan niet meer verondersteld worden, maar mag en moet opnieuw voorgesteld worden. Dat vraagt om een manier van denken en handelen die niet begint bij de bestaande structuren maar bij persoonlijke relatie, gebed, Blijde Boodschap en missie. Hiervoor wil ik drie stappen aanreiken: de persoonlijke relatie met God, de bewuste keuze om gelovig in de wereld te staan, de betrokkenheid op de ander.

1. De persoonlijke relatie met God: leven van binnenuit

Je wordt niet geboren als bisschop, en je wordt er ook niet speciaal voor opgeleid. Je wordt ertoe geroepen en je wordt er gaandeweg voor gevormd. Dat laatste is iets wat je niet passief ondergaat, maar bewust moet willen aannemen. Dat is wat ik iedereen zou willen meegeven die gedoopt is en geroepen om vorm te geven aan een leven in geloof. Het is mijn ervaring van de laatste vijf jaar. Het geloof is geen doos met trucs voor moeilijke momenten, maar Gods Geest werkt in zoveel medewerkers in het pastoraat. Wie daarvoor open staat, laat zich vormen en groeit. Verandering lijkt haast onmogelijk als er weinig kerkgangers in je

parochiekern zijn en je vertrouwde kerkgebouw sluit, als er geen priester, diaken of pastoraal werk(st)er in de buurt is. Toch is verandering mogelijk maar het gebeurt nooit zonder persoonlijk gebed, zonder echte ontmoeting en zonder de moed een nieuwe weg in te slaan. Het hoeft niet te blijven zoals het nu is: je kunt groeien in geloof, hoop en liefde. Je kunt het niet alleen, maar met God en met elkaar is er toekomst voor de parochies.

Het is al vaak opgemerkt: de context van de parochie is veranderd en verandert nog steeds. In een maatschappij, die pluralistisch en seculier is op een bijna dogmatische manier, ligt het gevaar van ontmoediging dichtbij. Toch doen mensen van nu de ervaring op dat geloof een echte en redelijke levenskeuze is. Het Sint Franciscuscentrum dat we in 2014 oprichtten als vormingscentrum van het bisdom heeft als belangrijk oogmerk hier een bijdrage aan te leveren. Geloof is geen naïef optimisme dat de ogen sluit voor de werkelijkheid, maar een anker dat vastigheid en hoop biedt. Het verankerd zijn in God maakt een mens vindig en doet de verlamming overwinnen. Geloof brengt een mens ertoe over het eigen perspectief heen te kijken, langzaam los te komen van zichzelf en het gezichtspunt van een Ander te zien. Geloof opent een nieuwe horizon.

Langs allerlei wegen roept God mensen en mensen ontdekken dat hun hart brandt als Christus onderweg met hen spreekt. Die ervaring kan en moet doorgegeven worden. Om dat te laten gebeuren moet een parochie nieuwe wegen vinden opdat we elkaar regelmatig ontmoeten rond Christus. Gezamenlijk gebed en gezamenlijke activiteit kunnen heel eenvoudig zijn, maar weerspiegelen voor iedereen iets van Gods mysterie en zijn aanwezigheid.

Ook al is de culturele context losgekomen van haar christelijke wortel, toch kan er door eenvoudige samenkomsten een nieuw klimaat van geloof, hoop en liefde ontstaan. Meer dan een groot kerkgebouw of een grote organisatie zal dit het kenmerk zijn van de geloofsgemeenschap in de toekomst. Geloof is niet op de eerste plaats een bepaalde kennis, maar een persoonlijke relatie.

Een van de manieren waarop dat de afgelopen vijf jaren zichtbaar werd, is de bisdombedevaart naar Polen in 2014. Met zeven volle bussen bezochten we in de voetstappen van de H. Johannes Paulus II Chzestochowa, Kalwaria, Wadowice, Auschwitz en Krakau. Wat thuis nog moeilijk blijkt, en soms gezien wordt als een vroomheid die achter ons ligt, dat gaat onderweg gemakkelijker: ontmoetingen en activiteiten vanuit ieders persoonlijke band met Christus. Toch gebeurt het ook thuis: in een aantal parochies komen parochianen samen voor een middaggebed in de kerk; onlangs zijn de zogenaamde Mothers' Prayer-groepen van start gegaan. In 2013, dat als thema had "Jaar van het Gebed", ging een 24-uurs gebedsestafette door het bisdom en gelovigen vormden op een nieuwe manier een gemeenschap rond Christus: per SMS werd van uur tot uur het stokje doorgegeven aan een volgende groep. Op verschillende plaatsen werden night-fevers gehouden waarbij de kerkdeuren wagenwijd open werden gezet –vaak door jongeren– en mensen "*van de straten en de stegen van de stad*" (Lk 14,21; Mt 22,8) werden uitgenodigd de stilte binnen te gaan en met hun vragen naar God te gaan.

Er zijn dus geen pasklare antwoorden die in elke parochie toegepast moeten worden, maar er zijn wel uitgangspunten die uitzicht en richting bieden: vanuit vertrouwen op God kunnen er eenvoudige samenkomsten ontstaan waar betrokkenheid en hoop kunnen groeien.

Een eerste stap naar de toekomst is het gezamenlijk gebed om Gods hulp. De toekomst van de parochies is nooit alleen mensenwerk, en dat besef mag vorm krijgen in een programma van gebed, van het actief vieren van de sacramenten. Cijfers kunnen ontmoedigend zijn, maar de komst van de H. Geest verandert alles, brengt hoop en vindingrijkheid.

2. De bewuste keuze: weet wat je in huis haalt

Hoe scheppen wij met elkaar een nieuw klimaat van gebed en geloof? Een belangrijk aspect van de veranderde context van de parochie is de verhouding tussen de individuele gelovige en de maatschappij. In het verleden was het aanbod van de parochie vaak eensoortig, dat wil zeggen: afgestemd op een homogene christelijke cultuur. De maatschappij functioneert nu als een markt met een overstelpend aanbod aan meningen en producten. Dit gaat samen met een grote individualisering en het verlangen van elk individu om (helemaal) vrij te zijn, maar het veronderstelt ook een kritisch vermogen en verantwoordelijkheid voor gemaakte keuzen. Geloof zit niet in een doosje dat van generatie op generatie doorgegeven kan worden. Geloof vraagt elke generatie opnieuw, dus ook van ons, om persoonlijke toe-eigening en daarvoor moeten keuzes gemaakt worden. Op de markt kiezen we vaak niet echt, maar bevredigen een behoefte en gaan voor het ene massaproduct dat in de aanbieding is, of voor de ene emotie die nu geprikkeld wordt. Gelovigen en niet-gelovigen ademen dezelfde lucht en staan op dezelfde marktplaats. Toch maakt geloof alles anders. Geloven is weten wat je in huis haalt en daar dan werkelijk voor kiezen, ook als er momenten komen wanneer het minder aanspreekt. Geloven gaat niet vanzelf omdat niemand vrij is van de consumptiementaliteit, en ook omdat een gelovige keuze vaak tegen de stroom ingaat. Geloven kan eenvoudig zijn maar heeft altijd een prijs. Zo kan het een eenvoudig, maar sterk teken zijn van je geloof om een icoon of kruisbeeld in de huiskamer te hebben: niet als decoratie maar als rustpunt voor de ogen om blijvend herinnerd te worden aan de werkelijke diepte van je leven.

Op de markt staan nu vele kraampjes met een veelsoortig aanbod. De parochie en de parochiaan van de toekomst moeten daarop inspelen. Geloven is niet consumeren. Geloven is goed onderscheiden wat iets is en er dan voor kiezen om God meer deel van je leven te laten worden waardoor je groeit, ook al kost het je soms meer dan voorzien.

Zo'n klimaat van het geloof hoeft niet opnieuw uitgevonden te worden maar zal wel bewust gekozen moeten worden en dat vraagt van ons een omslag. Het is ook niet helemaal nieuw. Bij zijn afscheid schreef mgr. Ernst al over het bouwen aan een milieu van geloof. Er zijn in het bisdom verschillende religieuze gemeenschappen en centra waar een milieu van geloof heerst en waar inspiratie opgedaan kan worden. Er bestaan initiatieven die een geloofsklimaat zichtbaar tot uitdrukking brengen: parochiële caritasinstellingen heten vluchtelingen welkom, voorzien daklozen van goede schoenen en betrekken eenzamen bij de gemeenschap.

Er zijn parochies die zich laten inspireren door de Sant'Egidio beweging om lokaal de sociale leer van de kerk in praktijk te brengen. Een tweede stap naar de toekomst is daarom een verder programma van geloofsverdieping en sociale betrokkenheid, aansluitende bij de vele initiatieven in ons en in andere bisdommen. Geloven is een volwassen keuze en daarvoor moet een aanbod ontwikkeld en uitgebouwd worden.

3. Betrokkenheid op de ander: wisseling van perspectief

In het "Jaar van de Barmhartigheid" dat achter ons ligt, is veel aandacht geweest voor de parabel van de barmhartige Samaritaan (Lk 10,25-37); ook de paus heeft er bij herhaling naar verwezen. De parabel is heel krachtig in zijn conclusie: *"ga en doe gij evenzo"*. Dat "evenzo" betekent niet een eenvoudig kopiëren van wat de barmhartige Samaritaan deed in de parabel. De parabel is namelijk een antwoord op een vraag van een schriftgeleerde, en die vraag luidde: *"En wie is dan mijn naaste?"* De parabel eindigt met een andere vraag: *"Wie van deze drie lijkt u de naaste van de man die in de handen van de rovers gevallen is?"* De kern van de parabel zit precies daarin dat Jezus de vraagstelling omdraait. De schriftgeleerde redeneerde in cirkels: hij stelt zichzelf in het middelpunt en vraagt hoe groot de straal van zijn cirkel moet worden, dan kan hij zien wie hij als zijn naasten moet beschouwen. Zo'n manier van denken is letterlijk: ego-centrisch, redenerend vanuit zichzelf. Jezus denkt ook in cirkels, maar Hij redeneert vanuit de ander, Hij stelt de gewonde mens in het middelpunt en trekt een cirkel om hem heen: iedereen die in zijn of haar buurt komt, wordt de naaste van de mens die hulp nodig heeft.

Waar heeft Jezus die parabel vandaan? Uiteindelijk spreekt Hij over zichzelf: Hij is degene die van ver komt en op weg is gegaan om mensen te vinden en ons gewond aantreft; Hij is degene die zelf de prijs betaalt voor onze genezing en Hij komt terug om aan te vullen wat nog tekortschiet. De parabel zegt dus iets over de binnenkant van God: hoe God ons aanneemt met al onze tekortkomingen en in het middelpunt van zijn liefde plaatst zodat we kunnen groeien en andere mensen worden. Die manier van kijken is het nieuwe van het Nieuwe Testament. Het is een echte wisseling van perspectief, een nieuwe visie. De toekomst van de parochie vraagt van ons om zo'n soort wisseling van perspectief, om een nieuwe visie. Dat is niet eenvoudig omdat we soms een burgerlijke kerk zijn geworden, die kiest voor veiligheid en liever haar knopen telt dan stappen te zetten op nieuwe wegen. In welke cirkels denken wij? Geloven vraagt om een stap te zetten buiten de eigen cirkel.

Resultaten behaald in het verleden zijn geen garantie voor de toekomst. Een wisseling van perspectief vraagt dus om moed om nieuwe wegen te vinden. Dat geldt voor iedereen en vooral voor wie al jaren met grote inzet werken in de parochies: parochianen, pastorale werk(st)ers, diakens en priesters. Maar het heeft evenzeer betrekking op de velen die zijn afgehaakt in de loop van de laatste decennia. Werken aan de realisatie van Gods droom betekent ook hen meenemen. Vroeger zeiden we: "we streven naar de hemel", en dat is nog zo, maar we willen ook dat iedereen kan groeien. Sterker nog: God roept alle mensen om zonen en dochters te worden door zich te verbinden met Jezus Christus. Gods droom sluit niemand uit en dat vraagt om een andere manier van naar elkaar kijken, het vraagt erom de ander in het middelpunt te zetten en er niet met een boog omheen te lopen. Op deze weg worden ook al stappen gezet. Op initiatief van mgr. Van den Hende organiseert het bisdom sinds enkele jaren de Antonius Academie waar mensen uit het maatschappelijke middenveld worden uitgenodigd van gedachten te wisselen over belangrijke actuele thema's. Het schept een netwerk van betrokkenheid en draagt bij aan een klimaat waarin ook een gelovige visie kan klinken.

Een derde stap naar de toekomst is een programma van uitnodiging en ontmoeting met iedereen van goede wil. In het evangelie lezen we de parabel van het verloren schaap (Lk 15,4-7): de herder laat er 99 achter om het ene verloren schaap te vinden. Het lijkt onverantwoordelijk om er 99 achter te laten, maar het gevaar is dat er elke keer eentje verloren raakt, de een na de ander en dan blijft er niemand over. De herder moet dus altijd het ene verloren schaap zoeken, ook als de 99 het onverstandig vinden.

Tot slot

De toekomst is eigenlijk al begonnen. Ze krijgt gestalte in onze parochies en geloofsgemeenschappen waar nieuwe initiatieven van de grond komen om mensen iets te laten ervaren van Gods goedheid. Ze is begonnen en begint telkens opnieuw in ons leven met elkaar en met God. Het gebeurt in parochies waar de viering van de Eucharistie en de andere sacramenten ons geloofsleven dragen, waar ontmoeting, geloofsverdieping en zorg voor anderen gestalte krijgen en er nieuwe vormen gevonden worden, passend bij de plaatselijke mogelijkheden. Dat gebeurt ook in parochies waar het geloof van de Kerk bewaard wordt en naar best vermogen gestalte krijgt in nabijheid aan mensen maar waar men voor sommige sacramenten op een andere plaats is aangewezen. Graag roep ik u op om uw persoonlijke band met God te verdiepen, om goede en eerlijke keuzes te maken in het dagelijkse en maatschappelijke leven, en om niet bang te zijn om in deze tijd uw geloof te beleven en door te geven.

✠ Mgr. dr. J.W.M. Liesen,
Bisschop van Breda